

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Мектеп жасына дейінгі балалардың сенсорлық қабілеттерін дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
18.12.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/173135/>**Конусова Айжан Ергембаевна****Лауазымы: тәрбиеші****Батыс Қазақстан облысы.****Ақжайық ауданы.****«Мойылды НОМ» жанындағы «Балапан» шағын орталығы.**

Кіріспе: Мектеп жасына дейінгі балалардың сенсорлық қабілеттерінің дамуы – олардың жалпы дамуының маңызды бөлігі. Сенсорлық қабілеттер арқылы балалар қоршаған ортаны таниды, әлем туралы ақпаратты қабылдайды және өз тәжірибесін қалыптастырады. Сенсорлық даму психологиялық және физикалық даму процестеріне тығыз байланысты және баланың толыққанды дамуына, жеке тұлға ретінде қалыптасуына негіз болады.

1. Сенсорлық қабілеттер деген не?

Сенсорлық қабілеттер – бұл адамның қоршаған ортаны сезіну, қабылдау және онымен өзара әрекеттесу қабілеті. Сенсорлық жүйе адамның сезім мүшелері арқылы жүзеге асырылады: көру, есту, сипап сезу, дәм сезу, иіс сезу. Бұл қабілеттердің дамуы арқылы бала әлемді тереңірек және саналы түрде танып біледі.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сенсорлық қабілеттері негізінен келесі түрлерге бөлінеді:

- **Көру** (көру органдары арқылы ақпарат алу)
- **Есту** (тыныштық, дыбыс, әуендерді қабылдау)
- **Сипап сезу** (жұмсақ, қатты, ыстық, суықты сезіну)
- **Иіс сезу** (иістерді қабылдау)
- **Дәм сезу** (тамақтың дәмін тану)

- **Теңдестіру** (баланың өз денесін сезіну, қозғалыстарды басқару)

2. Сенсорлық қабілеттердің маңызы

Баланың сенсорлық қабілеттерінің даму деңгейі оның басқа да психологиялық және физикалық процестерінің дамуына әсер етеді. Әсіресе мектеп жасына дейінгі кезеңде, яғни 3-7 жас аралығында, балалардың сенсорлық жүйесі қарқынды түрде дамиды. Бұл кезеңде балалардың мидың әртүрлі аймақтары бір-бірімен байланыса бастайды, ал сенсорлық ақпарат өңдеудің сапасы мен жылдамдығы жақсарады.

Сенсорлық қабілеттердің дамуымен бірге, баланың тілдік қабілеті де жақсарады. Мысалы, баланың дыбыстарды дұрыс қабылдауы және олардың арасында айырмашылықты сезінуі оның сөйлеу қабілетінің негізін қалыптастырады. Сонымен қатар, сенсорлық дағдыларды дамыту баланың танымдық процестерін жетілдіруге ықпал етеді.

3. Сенсорлық қабілеттерді дамыту әдістері

Мектеп жасына дейінгі балалардың сенсорлық қабілеттерін дамыту үшін әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолдануға болады. Олардың арасында ойындар мен жаттығулар ерекше орын алады.

3.1. Көру қабілетін дамыту

Көру сезімін дамыту үшін балаларға түрлі-түсті ойыншықтар, суреттер мен карточкалар көрсету ұсынылады. «Түстерді тану» ойындары, түрлі геометриялық пішіндермен жұмыс жасау балалардың көру қабілетін жетілдіреді. Сондай-ақ, кітаптар мен суреттер арқылы баланың назарын түрлі объектілерге аудару тиімді.

3.2. Есту қабілетін дамыту

Есту қабілетін дамыту үшін музыкалық құралдар, дыбыстар мен әуендерді қолдану маңызды. Балаларға табиғат дыбыстарын тыңдауға мүмкіндік беру, түрлі аспаптармен ойнау олардың есту қабілетін арттырады. Сонымен қатар, түрлі әуендер мен музыка жанрларының айырмашылықтарын түсіну дағдыларын дамыту маңызды.

3.3. Сипап сезу қабілетін дамыту

Сипап сезуді дамыту үшін әртүрлі текстуралармен жұмыс жасау керек. Балаларға жұмсақ және қатты заттарды, жылтыр және маталы беттерді қолмен сезу мүмкіндігін беру маңызды. Сонымен қатар, әртүрлі беткейлерге, мысалы, құмға, топыраққа немесе суға қол тигізу арқылы баланың сезім мүшелерін жаттықтыруға болады.

3.4. Иіс сезу қабілетін дамыту

Иіс сезу қабілетін дамыту үшін балаларға түрлі табиғи иістерді таныстыру керек.

Мысалы, гүлдер мен өсімдіктердің, жемістер мен дәмдеуіштердің иістерін сезіну, әртүрлі хош иісті заттармен таныстыру баланың иіс сезу қабілетін жақсартады.

3.5. Дәм сезу қабілетін дамыту

Дәм сезу қабілетін дамыту үшін балаларға түрлі тағамдардың дәмін тату ұсынылады. Әртүрлі тәтті, қышқыл, тұзды, ащы дәмдерді тану баланың дәм сезу қабілетін нығайтады. Бұл қабілетті дамыту барысында тағамдардың текстурасын, температурасы мен иісін де ескеру қажет.

4. Сенсорлық қабілеттердің мектепке дайындыққа әсері

Сенсорлық қабілеттердің дамуы мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл-ой қабілеттерінің негізін қалайды. Сенсорлық жүйенің дұрыс дамуы балаға қоршаған ортаны тану мен түсіну мүмкіндігін береді, бұл оның оқу процесіне оң әсер етеді. Мектепке келгенде балаға мұғалімдер мен басқа балалардың арасынан ақпаратты таңдап, өңдеп, әрекет ету қабілеті қажет болады, және бұл қабілеттер сенсорлық дамудың нәтижесі болып табылады.

5. Қорытынды

Мектеп жасына дейінгі балалардың сенсорлық қабілеттерін дамыту – олардың дамуының маңызды бір бөлігі. Бұл қабілеттерді дұрыс дамытудың нәтижесінде балалар әлемді тереңірек түсініп, оқу мен күнделікті өмірде табысты әрекет етеді. Сенсорлық қабілеттердің дамуындағы маңызды кезеңдер әртүрлі ойындар, жаттығулар мен табиғатпен жұмыс жасау арқылы жүзеге асырылуы керек. Бұл әдістер бала дамуының сапасын арттырып, оның психологиялық және физикалық дамуында оң нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Темирова Л. Ж., Темирова Л. Ж. Мектеп жасына дейінгі баланың танымдық белсенділігін дамыту //образование в XXI веке. – 2022. – С. 99-105.
2. Л.А. Венгер, Э.Г. Пилюгина, Н.Б. Венгер «Воспитание сенсорной культура ребенка»
3. Жукова О.С. Предметная среда. Сенсорика. Сборник практических материалов для ДОУ 2008 г.
4. Интернет желісі